

*Pedagogical Experience
Педагогически опит*

ИНОВАТИВНА ТЕХНОЛОГИЯ НА ПРОФЕСИОНАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЯ ТРЕНИНГ КАТО ФОРМА НА ПЕДАГОГИЧЕСКО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С УЧИТЕЛИ В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Елена Витанова

Министерство на образованието и науката

Резюме. Превенцията на дискриминативни практики в предучилищното образование и създаването на благоприятна среда за ефективен диалог между учители, деца и родители от различен етнически произход изисква усъвършенстване на уменията на учителя за работа в мултикултурна среда. В настоящата статия е представена иновативна технология на професионално-педагогическия тренинг като форма на педагогическо взаимодействие в процеса на продължаващо образование на педагогически субекти в предучилищното образование. Акцентува се върху стимулирането на социокултурната компетентност на учителя в контекста на интерперсоналната интелигентност в общата рефлексивна картина в системата на предучилищното образование.

Keywords: intercultural education, training for teachers

Все още в някои институции в предучилищното и училищното образование се работи в контекста на остаряла образователна парадигма, която се основава на идеята за детето/ученика като обект на въздействие в процеса на обучение, възпитание и социализация. Прилагането на субект-обектния подход в образователния процес е свързано с фронтални дидактически технологии и налагане на авторитарен, директивен, монологичен, унифициращ личността възпитателен стил и поощрява дискриминативните практики, стереотипите и предразсъдъците в образователна среда. Това обуславя и изключителната значимост на адекватната базова подготовка и непрекъснатата квалификация на педагогическите специалисти в план продължаващо образование, в контекста на общосподеления възглед за учене през целия живот. Законът за предучилищното и училищното образование регламентира задължителната квалификация на педагогическите специалисти, системата за атестиране и обвързва

нето на тази система с компетентностите, които децата и учениците следва да придобият в детската градина и училището.

Обучението на тема „Интеркултурна компетентност на учителя“, подкрепено от Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, е свързано с квалификация на учители за повишаване на компетентностите им за работа в интеркултурна среда, както и с дейности за съхраняване и развиване на културната идентичност на децата от етническите малцинства. Извършена е тематична квалификация на 28 педагогически специалисти от детска градина № 7 „Детелина“ – София.

Целта е педагогическите специалисти от детската градина да придобият реална рефлексивна картина за елементите на мултикултурна среда чрез повишаване чувствителността си спрямо етническата и националната принадлежност на децата. Реализирането на дейността е насочено и към повишаване информираността за иновационна технология на професионално-педагогически тренинг за мотивационната и надграждаща квалификация на учители в системата на предучилищното образование.

Обучението е в помощ на педагогическите специалисти в стремежа им да развиват своите компетентности в личностен и професионален план, както и да повишат своята чувствителност по отношение на деца с различен етнически произход, деца със специални образователни потребности и други. Относно личностните компетентности фокусът пада върху развиването на интерперсоналната интелигентност на учителя като детерминанта на интеркултурния диалог; върху професионалните компетентности на учителя – развиване на уменията му да прилага подходящи етнопедагогически и етнопсихологически подходи, свързаните с тях форми на педагогическо взаимодействие и съответните им технологии съобразно специфичните условия на мултикултурна среда с всички адресати – деца, родители, помощник-въпитатели.

За да бъдат обучаемите активен субект на собственото си развитие и образование, разчита се на обратната връзка между равнопоставени участници в процеса на взаимодействие. Квалификационната дейност на учителите, както и дейностите с деца и родители се базират на субект-субектния подход като основен организационен педагогически подход при избор на формата на взаимодействие в предучилищното образование.

Тематичното съдържание на професионално-педагогическите тренинги е избрано съобразно педагогическия подход на глобалното образование¹⁾. Подходът на глобалното образование изисква съдържанието да е структурирано и поднесено по начин, посредством който да се осъзнаят единството и взаимовръзката между процесите и явленията във времето и пространството.

Технологията на иновативната форма на педагогическо взаимодействие – професионално-педагогически тренинг с учители, се базира на рефлексивния подход. Прилагането на интерактивна технология на професионално-педаго-

гически тренинг за учители акцентува на рефлексивния подход за стимулиране на интеркултурната компетентност спрямо Бялата книга за интеркултурен диалог и образование. Учителят ориентира детето към разбиране – рефлексия, на „чувствителността“ спрямо различни проблеми на етнокултурната среда и стимулира уменията му да взема решения, основани на толерантност и межкултурна рефлексия (Koleva, 2009).

Външните условия на провежданите професионално-психологически тренинги с педагогически специалисти могат да бъдат представени в:

1. Пространствено отношение: отприравността на педагога (обучавания) спрямо организацията на педагогическата среда;

2. Времево отношение: прогнозиране от обучаващия на действията на обучаващия;

3. Функционално отношение: независимост на обучаващия по отношение на организацията на провокиращата педагогическа среда.

В структурно отношение формата професионално-психологически тренинг съдържа четири равнища, които отговарят на степента на подреденост на информацията от когнитивно гледище (Koleva, 2012).

1. Първото равнище отговаря на знанието на обучаващия за непълната и неподредена информация, свързана с изследвания познавателен обект или явление. На този етап отсъства ориентировъчна основа за извършване на определен род действия от обучаващия.

2. Второто равнище отговаря на знанието на обучаващия за непълната, но подредена информация, свързана с изследвания познавателен обект или явление. На това ниво отсъства ориентировъчна основа на действието.

3. Третото равнище е свързано с достатъчната, но неподредена информация, отнасяща се до конкретния познавателен обект или явление. На това равнище е налице ориентировъчна основа към съответното знание.

4. Четвъртото равнище създава представа на обучаващия за достатъчната и подредена информация, за конкретния познавателен обект или явление. Изграденият от предходните равнища цялостен рефлексивен образ води до осъзнаване на елементите и на целополагащата единица, както и пренос на знанията на обучаващия в ежедневни професионални ситуации.

Към всяко от равнищата се съотнасят цел, методи, действия и резултат. Осъзнаването се разглежда като средство и елемент на отделните аспекти на рефлексията. То се състои от определени действия, свързани с критериите за осъзнато възприемане от обучаващия на определен обем познавателни знания.

Тези критерии са: критерий за конструиране; критерий за схематизация, критерий за отделяне и критерий за пренос на знания.

Обучението на педагогическите специалисти от детска градина № 7 „Детелина“ е организирано в три етапа, като на всеки етап е проведен професионално-педагогически тренинг по теми, както следва:

- първи етап: актуални политики и мерки за образователна интеграция на децата от етническите малцинства в европейски и национален план;
- втори етап: личностни и професионални компетентности на учителя за работа в мултикултурна среда – актуални измерения спрямо политиките на Министерството на образованието и науката; интерперсоналната интелигентност като базова компетентност за успешен интеркултурен диалог;
- трети етап: стратегии за партньорство с родителите; съвременни форми на обучение на родители в интеркултурна среда; работа с родители, базирана на технологията на социално-педагогическия тренинг.

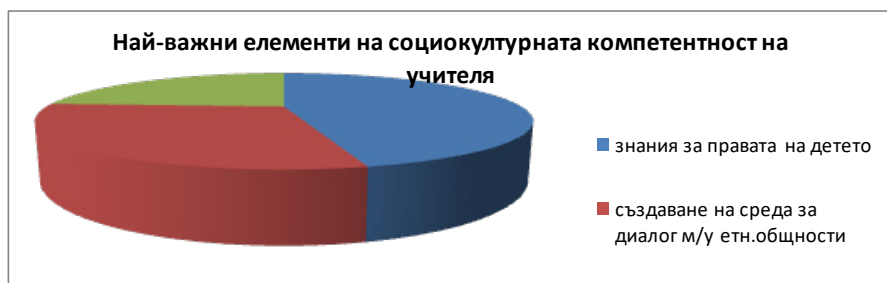
Основният интерактивен метод, който се използва в професионално-педагогическия тренинг, е *казусът по смисъла на рефлексивния подход*.

Допълнителните методи, които са приложени в хода на професионално-педагогическия тренинг, включват:

- диагностично интервю;
- симулиране на ситуации от техния професионален опит и адаптиране за едни или други условия съобразно спецификата на конкретната учебна група;
- инциденти;
- психотехнически игри;
- делови, ролеви и ситуационни игри;
- метод 635;
- логическа карта и други.

В последния ден от обучението, след приключване на професионално-педагогическия тренинг, спрямо обучените педагогически специалисти от детска градина № 7 „Детелина“ са приложени съответно въпросник относно социокултурната компетентност на учителя и анкета за проучване на становището им относно значимостта на обучението.

Установените посредством въпросника значими аспекти от становището на обучените педагогически специалисти от детска градина № 7 „Детелина“ относно социокултурната компетентност на учителя са представени във фигура 1.

Фигура 1. Становище на обучените педагогически специалисти относно социокултурната компетентност на учителя

Най-същественият резултат се отнася до 46% от изследваните учители, които са посочили наличието на знания в областта на правата на децата като неотменен елемент на социокултурната си компетентност. Това е индикация за размисъл относно познавателното съдържание в програмните системи за предучилищно образование

Следващата по значимост компетентност, посочена от 30% от учителите, се отнася до създаване на позитивна образователна среда за диалог между представителите на различните етнокултурни общности. Тази компетентност предполага познаване и прилагане от учителя на етнопедагогически и етнопсихологически подходи за интеркултурен диалог.

За 24% от педагогическите специалисти най-значимо е умението за обучение и възпитание в дух на толерантност и взаимно уважение, което е свързано с държавния образователен стандарт за здравното, гражданското, екологичното и интеркултурното образование, съгласно чл. 22 на Закона за предучилищното и училищното образование.

Най-значимите аспекти на профила на личностни компетентности на обучените педагогическите специалисти относно „Поведение и стереотипи“ са следните.

1. *В план Европейски съюз*: 78% от изследваните учители изразяват самочувствие на европейски граждани.

2. *В социокултурен план*: желание да се опознае културата на етносите, които живеят у нас (48%); езиковите бариери са проблем в общуването (75%).

3. *В етнически аспект*:

- гордост от националната принадлежност (92%);
- българите са толерантни към малцинствата – 74%.

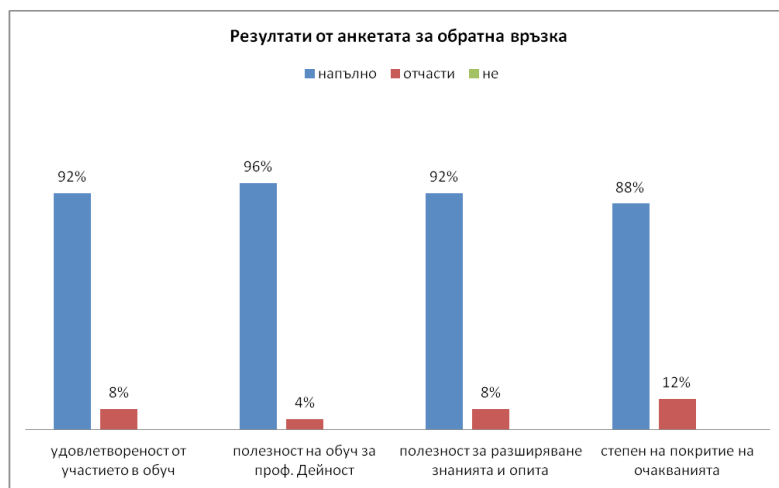
4. *В план образование*: 66% считат, че учителите имат социокултурна компетентност и са благосклонни към интеркултурния диалог.

Динамиката на значими резултати от анкетното проучване е представена във фигура 2.

Преобладаващата част от изследваните педагогически специалисти, участвали в обучението – 92%, са напълно удовлетворени от участието си в обучението, а 8% – отчасти.

Най-значимият процентен резултат относно степента на полезност на обучението за професионалната работа се отнася до 96% от анкетиранияте, които посочват отговор „напълно полезно“. Следващият по значимост резултат е свързан с 4% от участниците, които са на мнение, че обучението е полезно отчасти. Преобладава становището, че обучението е напълно полезно за разширяване на знанията и опита по целевата тема – 92%, а 8% от обучаемите оценяват полезността с отговор „отчасти“.

Очакванията на 88% от участниците от обучението са напълно покрити, а на 12% от тях – частично.

Фигура 2. Резултати от анкетата за обратна връзка

За 100% от участниците в обучението представянето на лектора е напълно удовлетворително и те оценяват като разнообразни методите за представяне на темите. Всички обучени педагогически специалисти са на мнение, че наученото по време на обучението в пълна степен ще улесни комуникацията и взаимодействието с деца и родители от различен етнически произход, и изразяват становище, че са необходими още обучения по целевата тема.

Анализът на анкетата за обратна връзка в проведеното обучение дава основание да се направи изводът, че значимостта на обучението в рамките на проекта се оценява от обучаемите като много висока.

След проведеното обучение на педагогическите специалисти от Детска градина № 7 „Детелина“ по иновативната технология на професионално-педагогическия тренинг са обучени педагогически специалисти в други образователни институции в предучилищното образование, в които се отглеждат, обучават, възпитават и социализират деца от различен етнически произход.

Устойчивостта на компетентностите на учителите в детската градина за работа в интеркултурна среда се гарантира в контекста на цялостно замислена последваща програма, план или проект на образователната институция.

БЕЛЕЖКИ

1. Хенди, Р., 1990, цит. в: Колева, И., М. Легурска, Л. Цветанова. Правото на детето на права. Педагогически технологии в мултиетническа среда. С., „Предтечи“, 2001.
2. Закон за предучилищното и училищното образование, www.mon.bg

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Koleva, I. (2012). *Etnopsihologicheski model na obrazovatelното vzaimodeystvie*. Sofia: RAABE [Колева, И. (2012). *Етнопсихологически модел на образователното взаимодействие*. София: РААБЕ].
- Koleva, I. (2009). *Etnopsihologopedagogicheski proektsii na sotsiokulturnata kompetentnost na uchitelya*. V: *Mrezha za interkulturen dialog i obrazovanie Balgaria – Turtsia. Narachnik za prepodavateli*. Sofia: Format Vizhan [Колева, И. (2009). *Етнопсихологопедагогически проекции на социокултурната компетентност на учителя*. В: *Мрежа за интеркултурен диалог и образование България – Турция. Наръчник за преподаватели*. София: Формат Вижън].
- Koleva, I., Legurska, M. & Tsvetanova, L. (2001). *Pravoto na deteto na prava. Pedagogicheski tehnologii v multietnicheska sreda*. Sofia: Predtechi [Колева, И., Легурска, М. & Цветанова, Л. (2001). *Правото на детето на права. Педагогически технологии в мултиетническа среда*. София: Предтечи].
- Valchev, R. (2006). *Kvalifikatsiyata na uchiteli i prinosat na grazhdanskoto obshtestvo*. Sofia: Otvoreno obrazovanie [Вълчев, Р. (2006). *Квалификацията на учители и приносът на гражданското общество*. София: Отворено образование].

INNOVATIVE TECHNOLOGY OF THE PROFESSIONAL PEDAGOGICAL TRAINING AS A FORM OF PEDAGOGICAL INTERACTION WITH TEACHERS IN PRE-SCHOOL EDUCATION

Abstract. Preventing discriminatory practices in early childhood education and creating a favorable environment for effective dialogue between teachers, children and parents of different ethnic origin requires improvement of the skills of teachers to work in a multicultural environment. This article presents an innovative technology of professional pedagogical training as a form of pedagogical interaction in the process of continuing education for teaching subjects in preschool. The emphasis is on the promotion of socio-cultural competence of the teacher in the context of interpersonal intelligence in the general reflexive picture in pre-primary education.

✉ **Mrs. Elena Vitanova**
Ministry of Education and Science
Sofia, Bulgaria
E-mail: vitanova_64@abv.bg